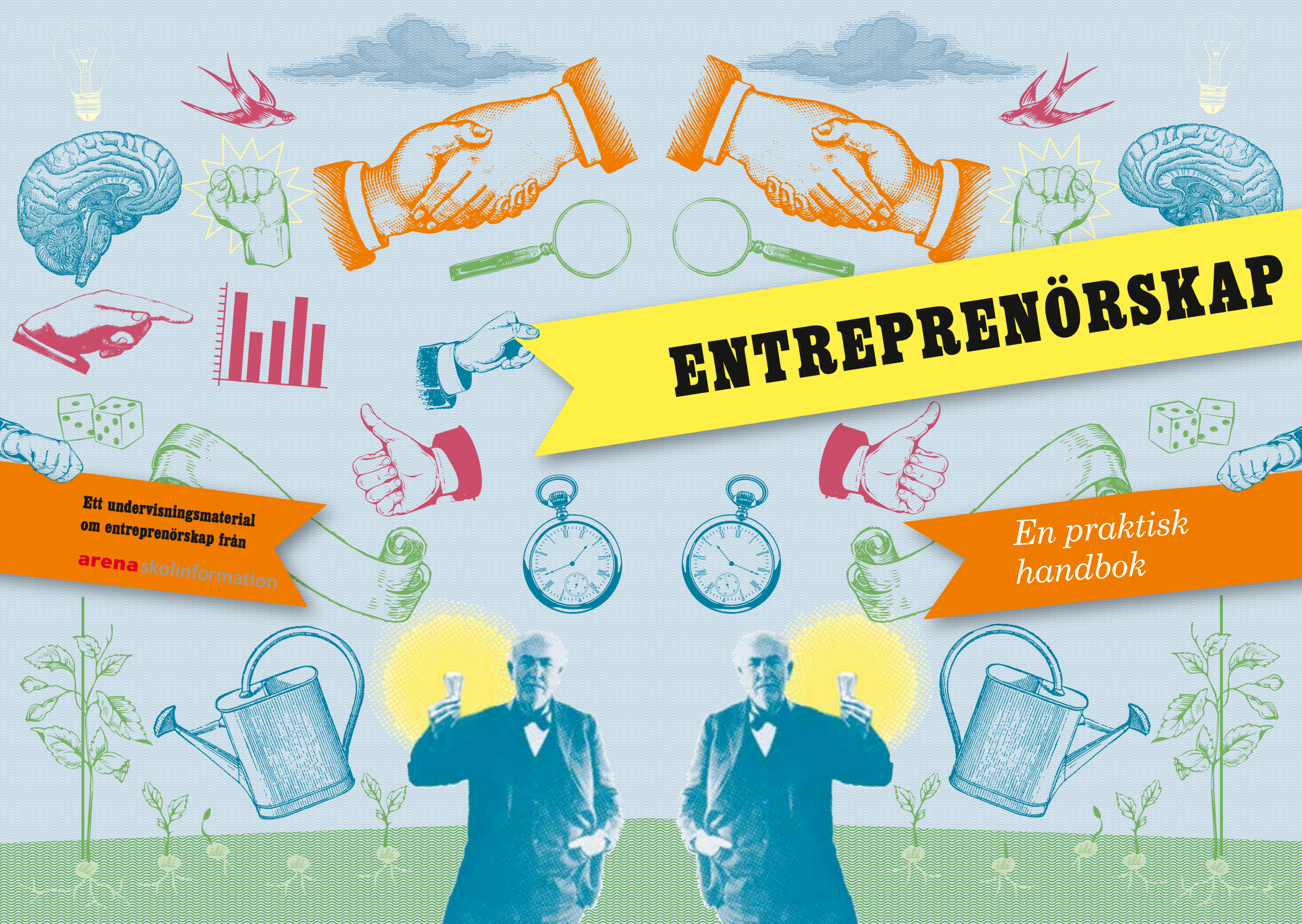

ENTREPRENÖRSKAP

Ett undervisningsmaterial
om entreprenörskap från
arena skolinformation

*En praktisk
handbok*

"Entreprenörskap handlar om att utveckla nya idéer och att omsätta dessa idéer till något värdeskapande. Värde kan skapas i företag, i offentlig verksamhet och i föreningslivet."

REGERINGEN "STRATEGI FÖR ENTREPRENÖRSKAP INOM UTBILDNINGSSOMRÅDET"

"Men entreprenörskap i skolan är lika mycket ett pedagogiskt förhållningssätt i klassrummet som det är kunskap om egenföretagande. Det handlar om att bevara och utveckla elevers inneboende nyfikenhet, initiativförmåga och självförtroende redan från tidiga år."

SKOLVERKET

"Entreprenörskap i skolan handlar alltså lika mycket om att främja elevernas självförtroende, nyfikenhet, samarbetsförmåga och vilja att ta eget ansvar som att ge kunskaper kring projektledning, företagsekonomi, affärsplanering och marknadsföring."

FORSKNING.SE

Det här materialet är producerat av Arena Skolinformation, en del av Arenagruppen, i nära samarbete med ett antal fackförbund.

På www.arbetslivskoll.se går det att hitta mer information. Där kan du också läsa mer om Arenagruppen och de fackförbund som finansierar denna skrift.

arenaskolinformation

Text: Anna-Karin Linder, Ludvig Myrenberg

Projektledare: Johanna Lindell

Grafisk form, illustrationer: Anna Harvard

Tryck: Ätta.45 Tryckeri AB

ISBN: 978-91-980250-0-2

Vad handlar Entreprenörskap om?

ENTREPRENÖRSKAP ÄR ETT POPULÄRT BEGREPP i många sammanhang. Citatet här bredvid ger några exempel på hur ordet kan förklaras. Gemensamt för de flesta är att entreprenörskap handlar om att vara kreativ, aktiv och att förverkliga något. Att vara entreprenör, eller att ha ett entreprenöriellt synsätt handlar alltså inte bara om att starta företag och tjäna pengar – det är ett förhållningssätt som utgår från att vi människor mår bra av att vara kreativa och skapa något värdefullt för oss och vår omgivning.

I det här materialet utgår vi från dig, från din drivkraft och ditt engagemang. Engagemang kan utvecklas åt olika håll; vissa vill bli företagare, andra brinner för en förening, en organisation eller enskild fråga. Syftet med texterna i det här materialet är att få dig att göra saker som utvecklar dig själv, tillsammans med andra.

I SVERIGE FINNS en rad kända entreprenörer och det kan vara lockande att läsa om deras banbrytande idéer som lett fram till framgångsrika företag. Många har kämpat för sina idéer och lyckats förverkliga dem. Vissa leder företag som är kända över hela världen men förutom dem finns det tusentals entreprenörer som låtit sitt engagemang och personliga intresse vara drivkraften i sitt arbete. De har fantastiska liv utan att vara framgångsrika företagare med miljontals kronor på banken.

Ett förhållningssätt

Entreprenörskap är så mycket mer än att bli framgångsrik i affärer, det handlar om en inställning och ett förhållningssätt till sig själv och sin omgivning. Ett förhållningssätt som gäller oavsett om du är egenföretagare eller anställd.

Några exempel på egenskaper som ryms inom förhållningssättet:

Söka lösningar istället för problem. Ofta finns de enkla lösningarna inom nära räckhåll även när problemen hopar sig. Men de kan vara svåra att se.

Kreativitet. Att våga tänka annorlunda och spurras av att hitta nya lösningar på enkla eller svåra problem.

Handlingskraft. Att ha tillräckligt med vilja och självförtroende för att agera utifrån sin övertygelse. Inte låta sig nedslås av kritik eller rädslan att misslyckas.

Samarbetsförmåga och förmågan att kommunicera med andra. Insikten att ensam inte är stark behövs för att kunna arbeta med andra och skapa ett stort nätverk. Tillsammans i en väl fungerande grupp kan resultatet av gruppens arbete bli mer än summan av dess deltagare.

Tydlighet, nyfikenhet och ett öppet sinne. Det är lätt att samarbeta med någon som är öppen och tydlig i sitt sätt att vara. Det är många som uppskattar den som vågar be om hjälp och hjälpa andra.

Börja med dig själv

Vad innebär det att vara en företagsam person? Kanske kan det sammanfattas som förmågan att se och ta till vara möjligheter. Att hitta vägar att förverkliga saker som ligger i linje med den egna övertygelsen.

För att se och hitta nya möjligheter krävs ett visst mått av självförtroende och en god självbild. Då är det lättare att låta den egna övertygelsen väga tyngre än andras förväntningar eller åsikter. Men hur bygger man sitt självförtroende och en stabil grund för egna ställningstaganden? En bra utgångspunkt är att börja med sina egna erfarenheter, kunskaper och värderingar.

Att börja med sig själv snarare än att snekla på andras framgångar är kanske inte så lätt som det låter, men definitivt en väg värd att pröva. Vad kan du? Hur ser det ut omkring dig? Vad kan du göra med de kunskaper och erfarenheter som just du har? Vad behöver du ta reda på för att komma dit du vill?

En företagsam person ...

... är kreativ. Ser saker ur olika synvinklar, hittar nya lösningar på problem.

... är engagerad. Drivs av något som är betydelsefullt, uppfylls av att göra något viktigt.

... är företagsam. Organiserar sig så att idéer och tankar förverkligas.

... är handlingskraftig. Tar tag i saker vid rätt tidpunkt, tror att det är bättre att göra något än att vänta, gör något som driver arbetet framåt.

... är förändringsvillig. Ser problem och söker vägar till förändring, inser att förändringar kan leda till något positivt.

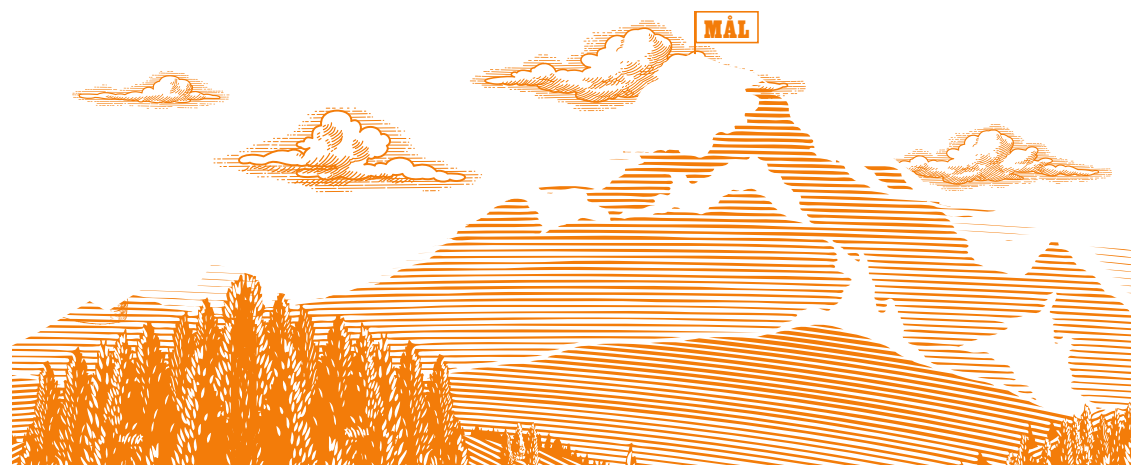
... är envis. Ger inte upp när motgångarna kommer, kämpar på trots att det är jobbigt.

... kommunicerar. Uttrycker sig på ett sätt som bidrar till ett bra arbetsklimat.

... nätverkar. Lyssnar på andra och samarbetar på ett sätt som bidrar till att utveckla idéer och skapa nya sammanhang tillsammans med andra.

... har självinsikt. Känner sina fel och brister, men har samtidigt koll på styrkorna.

... är modig. Vågar göra saker som ingen förväntar sig.

SKRÄPET BYGGDE FÖRETAGET

NÄR BJÖRN SÖDERBERG var 19 år åkte han till Nepal och blev entreprenör av en tillfällighet. Det var någonting med fattigdomen, smutsen och de positiva människorna i huvudstaden som fick honom att gå från ord till handling. Allt skräp och alla sopor som låg slängda överallt i stadens fattigaste delar gjorde att han började fundera. Vad kunde han bidra med? Vilka erfarenheter hade han hemifrån? Skulle det inte gå att göra något för att förbättra situationen för de fattiga i stadsdelen? Hur kan man förvandla skräp till en resurs?

Papper går att återvinna. Kanske går det att samla in, återvinna och göra något nytt av allt pappersskräp. Det skulle kanske gå att göra vykort av papper, med julhälsning, samtidigt som man visar att man

bidrar till välgörenhet. En företagsidé var född.

BJÖRN PRESENTERADE IDÉN för några företag i Sverige som genast nappade på den. Tillsammans med några av de människor han träffat i Kathmandu började han nu att samla ihop papper, hitta lösningar på hur pappret kunde återanvändas och tryckas. Efter bara några månader hade de första korten skickats till Sverige. Genast fick de mer beställningar än vad de kunde hantera. Verksamheten utvecklades snabbt.

Idag driver han *Fair Enterprise Network* och har bidragit till att förbättra både miljön och situationen för ett stort antal fattiga människor i stadens slumområde.*

”Vi hade inga pengar, bara en idé och en vision att vi kunde göra något för att förändra den fruktansvärda nedskräpningen. Vi sålde 3 000 julkort gjorda av återvunnet papper till ett svenskt företag innan vi ens visste hur vi skulle tillverka det. När företaget hade beställt julkorten lärde vi oss hur man gjorde och levererade i tid.”

Björn Söderberg vill hjälpa fattiga.

Vi vill att du ska tro på dig själv!

Författaren Aksel Sandemose skrev om den avundsjuka stämning som fanns i byn där han växte upp. Den förtryckande attityden sammanfattade han i den så kallade *Jantelagen*. Här är en omvänd version. Det är en god vägledning för den som vill utveckla sin person, sitt engagemang och sin kreativitet.

Anti Jantelag

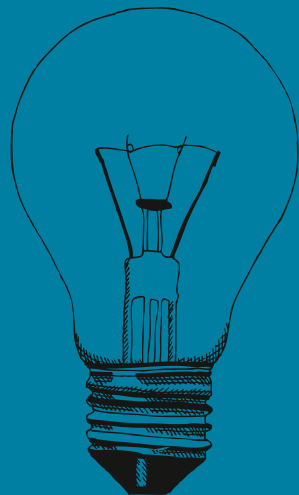
- Du ska tro att du är något.
- Du ska tro att du är lika god som alla andra och alla andra lika goda som du.
- Du ska tro att du är lika klok som andra, ibland klokare.
- Du ska veta att du är lika bra som andra. Om du vet att du gör ditt bästa kan du uppskatta dem som är bättre.
- Ibland vet du mer än andra.
- Du är inte förmer än andra, men du är enastående precis som alla andra.
- Du duger till mycket.
- Skrattna åt dig själv och din värld, det gör dig fri.
- Du ska tro att många bryr sig om dig.
- Du ska tro att du kan lära andra en hel del, och lära dig av dem.

Vi vill att du ska vara aktiv!

I det här materialet är din och gruppens aktivitet i centrum. Vi vill att du ska vara aktiv, det är det bästa sättet att bli mer entreprenöriell. Texterna är uppdelade i tre delar. Den första delens texter och aktiviteter handlar om hur du kan utveckla dina idéer och ditt engagemang. I den andra delen ligger fokus på samarbete i grupp. För att lyckas i ett projekt krävs ett en god förmåga att arbeta tillsammans med andra. Den avslutande delen ger dig några praktiska redskap och tips på det du behöver för att kunna förverkliga dina idéer och projekt.

Vi vill med denna skrift bidra till att öka tilliten till dig själv, ge dig verktyg att tänka i nya banor, så att du känner en större trygghet i att skapa och våga göra det som just du brinner för.

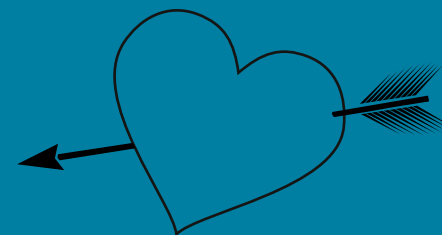
1.

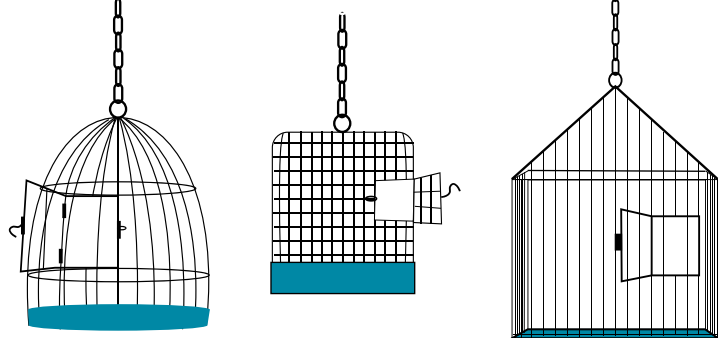

Dina idéer och ditt engagemang

ALLT ENTREPRENÖRSKAP börjar med en idé som du brinner för. Det behöver inte alltid vara en affärsidé, det kan lika gärna vara något som du vill ändra på i skolan, eller något du vill kunna göra på fritiden där du bor. Men hur känner du igen en bra idé? Hur ska du kunna få din idé till att faktiskt bli ett genomtänkt förslag? Var ska du börja? Och hur presenterar du idén sen, när det blivit dags att genomföra den? Vad är viktigt att tänka på?

DEN FÖRSTA DELEN innehåller övningar som handlar om kreativitet och idéer – hur du kan komma igång med idéarbetet och hur du sen kan gå vidare och förädla din idé. Det finns förslag på hur du ska jobba med idéer i grupp, och hur du kan jobba ensam. Den här delen handlar också om hur viktigt det är att ta sina idéer och sitt engagemang på allvar. Att våga utmana sig själv och andra, att omarbeta, renodla och presentera sina idéer. Förhoppningen är att du, ensam och i grupp, ska få verktyg som kan användas för att starta ett projekt.

KREATIVITET – SLÄPP DINA TANKAR FRIA!

Att vara kreativ innebär att utgå från sig själv, sina egna tankar, kunskaper och erfarenheter. Den kreativa processen handlar om att använda dessa för att hitta nya lösningar på gamla problem. Att lära sig använda sin kreativitet är en god investering för framtiden. Kunskap, erfarenhet och en god vilja är bra, men den som tillför kreativitet hittar ofta en väg.

Man kan träna upp sin kreativitet, det handlar om att utmana gamla tankar och söka vägar för nya tankebanor. Ofta kan det vara bra att satsa på kvantitet, det vill säga att släppa loss tanken och få igång flödet av idéer.

Här följer några övningar som du kan testa själv och tillsammans med andra. Det kan ta emot att behöva jobba med sin kreativitet. Det besvärliga är att ta sig förbi sina mentala spärrar. Spärrarna skapar du själv varje gång du intalar dig själv att du inte duger, att det du kommer med är värdelöst eller att ingen tycker att dina förslag är tillräckligt bra. Det är spärrar som hindrar dig när du ska vara kreativ. Att träna sin kreativitet är att träna på att släppa sina spärrar. I det arbetet finns inget rätt eller fel.

"Jag har inte misslyckats, jag har precis hittat 1000 idéer som inte fungerar."

THOMAS EDISON, UPPFINNARE SOM
BLAND ANNAT UPPFANN GLÖDLAMPAN.

CIRKLARNA

Den här övningen görs bäst i en liten grupp på cirka 4–6 personer.

1. Rita upp 30 cirklar på ett blankt papper (eller använd underlaget från lärarhandledningen.)

2. Utgå från cirkelarna och rita så många olika saker du kan på 3 minuter. Släpp loss din kreativitet och låt idéerna flöda fritt. Tänk inte så mycket, rita det som dyker upp i huvudet. *Målet är att göra så många bilder som möjligt!* Släpp spärrarna. Klara, färdiga, gå.

3. Titta på bilderna och diskutera i gruppen. Vad har ni hittat för olika motiv och lösningar? Hur tänkte du när du började? Var det något som hindrade dig när du ritade?

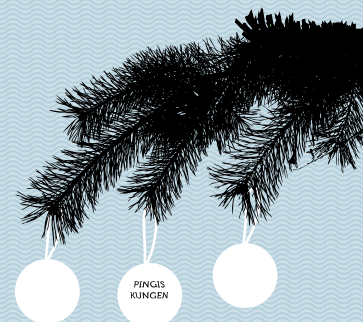

TÄNK UTANFÖR LÅDAN

Ett sätt att träna sin kreativitet är träna sig på att tänka i nya, annorlunda banor. Att tänka utanför de givna ramarna, utanför det som man förväntar sig.

Skriv ner minst tio nya användningsområden för de här sakerna.

SUGRÖR
PINGISBOLL
TÄNDSTICKOR
MJÖLKPÅKET

KREATIV PROMENAD

Ta en kort promenad på omkring 20 minuter i din omgivning. Under din promenad ska du välja ut några vardagssaker och hitta nya kreativa lösningar på hur de kan användas på andra sätt.

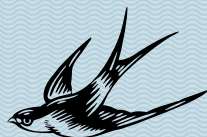
1. Välj ut en lagom lång promenad runt skolan eller där du befinner dig. Ta med penna och papper.
2. Sök efter vardagliga saker längs din väg. Stanna till och fundera ut nya användningsområden eller nya lösningar på de saker du hittar.
3. Skriv ner vad det är för sak du valt. Fyll sedan på med kreativa idéer och förslag på nya användningsområden. Till exempel: En bänk – hur kan den användas på ett nytt sätt? Dynor, musik, hopfällbar, skriva meddelanden ...
4. Vill du styra det du ska utveckla kan du försöka hitta nya användningsområden ur olika teman. Till exempel: miljö, tjäna pengar, skapa samhällsnytta.

Så här skulle jag vilja att det såg ut

Det finns så många olika områden och problem att engagera sig i. Frågan är vad du själv tycker är viktigt. Vilka frågor brinner du för? Om du hade tid och pengar att göra en förändring, vad skulle du då satsa på? Här finns några frågor som du kan använda för att sortera och skapa dig en bild över vad du skulle vilja ändra på och hur det skulle kunna gå till.

1. Skriv ner saker som du inte gillar. Saker som du skulle vilja förändra, förbättra eller påverka.
2. Skriv ner hur du skulle vilja att det såg ut istället.
3. Gör en lista på tänkbara hinder. Skriv ner saker som kan hindra att en förändring sker.
4. Gör en lista på möjligheter. Skriv ner saker som skulle göra det möjligt att skapa den förändring som du vill.
5. Arbeta vidare tillsammans med andra genom att diskutera, jämföra och utveckla varandras listor. Testa ett *post-it-orama*, se sidan 16.

Att kläcka och vaska idéer

Att kläcka idéer är en svår konst. Men det är en förmåga som är värdefull i många sammanhang, och som kan tränas. Oavsett om du vill skapa förändringar i skolan, på arbetet eller om du vill tjäna pengar på någon smart affärsidé så kommer du att behöva finslipa din förmåga att utveckla idéer.

En tvåstegsmetod när du behöver komma på en bra idé

1. Ös på! Att släppa på sina krav och sina föreställningar och bara ösa på med massor med idéer är den första fasen. Viktigt här är att inte värdera eller bedöma det du kommer på, släpp tanken helt fri och skriv ned alla idéer, hur dåliga de än kan tyckas vara.

2. Välj ut de idéer du tycker fungerar. Först i den andra fasen börjar du värdera och sortera för att på så sätt vaska fram de eventuella guldskor som finns.

Du fler idéer det finns att välja mellan, desto fler intressanta alternativ finns det att arbeta med.

IDÉFABRIKEN

Idéfabriken är spelet där ni tillsammans vaskar fram idéer om allt möjligt. Tillsammans ska ni kläcka så många idéer som möjligt på kort tid, den bästa idén tas sedan om hand och utvecklas av gruppen. Spelas på 2–8 personer.

1. Börja med att ta fram de kategorier som ni ska utgå från:

A. Tjänst eller pryl?

Det första steget är att bestämma om idéerna ska handla om en tjänst eller en pryl.
Slå tärningen (eller dra lott från 1–6) och skriv in resultatet i spelmallen på nästa sida.

   = *Tjänst*   = *Pryl/sak*

B. Område

Nästa steg är att bestämma inom vilket område idéerna ska riktas mot. Slå tärningen och skriv in resultatet i spelmallen.

 = Bostad (hushåll i Sverige)
  = Skolan
  = Butik/affär
 = Klubb/förening
  = Trafiken
  = Valfritt område, gruppen väljer

C. Inriktning

Det tredje steget är att bestämma inriktning för idéerna. Slå tärningen och skriv in resultatet i spelmallen.

 = *Förändra attityder*
 = *Förändra beteende*
 = *Tjäna pengar*
 = *Skapa glädje*
 = *Förbättra miljö*
 = *Valfritt område, gruppen väljer*

2. Spåna idéer

Nu har ni bestämt ramarna, kategorierna, för idéfabriken. Nästa steg är att spåna fram *så många idéer och förslag som möjligt* på 5 minuter. Var och en skriver ner så många idéer som möjligt. Nu gäller det att aktivera kreativiteten och låta idéerna flöda. Men håll er inom de bestämda kategorierna! Bryr er inte om kostnader eller vad som kan anses rätt eller fel. Ös på!

3. Sortera och välj ut

Räkna igenom alla idéer och förslag när tiden är ute. Hur många idéer fick ni ihop? Vem skrev flest? Sortera nu era idéer. Ta bort de som faller utanför kategorierna. Samla ihop och gör en lista över de idéer gruppen tycker är bäst. Välj ut eller rösta fram den idé som gruppen tycker var allra bäst.

4. Utveckla den bästa idén

Hur skulle idén kunna förverkligas? Vilka resurser skulle krävas? Hur skulle det se ut i framtiden om idén blev förverkligad? Skriv och spåna vidare.

5. Gör en presentation

Presentera er utvecklade idé för klassen eller för någon annan grupp.
Rösta i klassen/grupperna fram den bästa idén.

SPELMALL

☐ TJÄNST ☐ PRYL

☐ BOSTAD ☐ SKOLAN ☐ BUTIK/AFFÄR

☐ KLUBB/FÖRENING ☐ TRAFIKEN ☐ VALFRITT OMRÅDE, GRUPPEN VÄLJER

☐ FÖRÄNDRA ATTITYDER ☐ FÖRÄNDRA BETEENDEN ☐ TJÄNA PENGAR

☐ SKAPA GLÄDJE ☐ FÖRBÄTTRA MILJÖ ☐ VALFRITT OMRÅDE, GRUPPEN VÄLJER

|DÉER

VILKEN IDÉ VAR BÄST?

UTVECKLA IDÉN

Idéverkstaden POST-IT-ORAMA

EN IDÉ KAN INNEHÅLLA SÅ MYCKET MER ÄN VAD MAN TROR FRÅN FÖRSTA BÖRJAN! DEN HÄR ÖVNINGEN HANDLAR OM HUR EN IDÉS OLIKA MÖJLIGHETER KAN UNDERSÖKAS.

MATERIAL:

- PENNOR,
- STORT BORD,
- POST-IT-LAPPAR,
- NÅGOT ATT TA TID MED.

1. VÄLJ EN IDÉ

Välj en av idéerna från "Så här skulle jag vilja att det såg ut" på sid 10 eller utgå från en idé som gruppen är överens om.

Exempel: Gruppen bestämmer sig för att testa idén med att försöka få skolan att bli mer miljövänlig.

2. SPÅNA RUNT IDÉN

SPÅNA RUNT IDÉN

Under fem minuter ska alla skriva så många post-it-lappar som de bara kan komma på. Skriv ner vad som helst som har med idén att göra. Sätt post-it-lapparna i en enda röra på bordet.

Exempel: Fixa en lista med miljövänliga produkter, se till att skolan köper in en kompost till avfallet i skolmatsalen, få hit en miljöexpert som föreläser.

5 min

3. SORTERA POST-IT-LAPPARNA

När tiden är ute går gruppen igenom lapparna, en och en. I tur och ordning väljer ni en lapp och läser vad som står på den. Den som skrivit lappen får förklara om det inte är solklart vad som menas.

Under tiden lapparna läses upp så försöker gruppen tillsammans att sortera dem. Gör några kategorier som ni tycker behövs.

Exempel: Åtgärder på skolan, information, saker som behöver ändras på, osv.

4. SKRIV NER IDÉERNA SOM KOMMIT FRAM

När alla lappar är upplästa och sorterade tar någon på sig att skriva ned dem. Detta kan sen användas som underlag för att diskutera vidare om idén mer konkret.

Självklart kan den här övningen användas för andra typer av idégenerering. Välj bara ett annat tema.

Exempel: Problem som kan uppstå om skolan blir mer miljövänlig, eller Vad kan vi som grupp göra för att skolan ska få upp ögonen för detta?

FÖRDELEN MED DENNA METOD ÄR ATT DET KOMMER UPP MASSOR AV FÖRSLAG UNDER VÄLDIGT KORT TID SOM INTE SKULLE HA KOMMIT OM GRUPPEN BARA DISKUTERAT.

ATT PRESENTERA SINA IDÉER

Vad är det man minns när någon presenterat något eller visat något? Minns du vad som sades, eller minns du på ett ungefär vad det handlade om? Fanns det en bild? Minns du hur personen pratade?

1. VAD ÄR EN BRA PRESENTATION?

Diskutera i gruppen hur ni tycker att en bra presentation ser ut. Vad är det som engagerar lyssnarna? Vad är det som gör att man blir intresserad och tar till sig innehållet i en presentation? Diskutera i gruppen och ta fram en lista på ett antal saker som ni tycker utmärker en bra presentation.

2. VÄLJ UT EN IDÉ OCH VAD NI VILL SÄGA

Välj en av idéerna ni jobbat med tidigare i häftet. Fundera kring hur den idéen skulle kunna presenteras för en publik. Vad vill ni ha sagt med presentationen? Hur vill ni att de som lyssnar ska uppfatta idéen? Ska de bli engagerade, arga, eller kanske reagera mot något?

Exempel: En presentation om hur växthuseffekten påverkar oss och hur vår livsstil gör att miljön försämras – därför bör skolan satsa på en mer miljövänligare profil.

3. PLANERA EN PRESENTATION

Här är några tips att tänka på när en idé ska presenteras:

- Bestäm innan vem som säger vad och i vilken ordning.
- Tänk på att ha ögonkontakt med publiken. Titta inte ner i stödorden.
- Skriv ett punktmanus, inte exakt vad som ska sägas. Det ska inte kännas för inövat för den som lyssnar.
- Bilder och musik är bra hjälpmedel, men låt det inte ta över.
- Om presentationen är en Powerpoint/slideshow-presentation, kom ihåg att det som sägs inte ska vara exakt det som står på skärmen. Det som står på skärmen ska bara sätta rubriken, eller sammanfatta det som sägs.
- Presentationen ska sluta med ett förslag.
Exempel: Därför anser vi att skolan aktivt borde stödja en miljöprofil.

4. TESTA PRESENTATIONEN

Dela upp er i två grupper och testa presentationen på varandra. Den ena gruppen genomför presentationen, den andra agerar publik och kommer med konstruktiv kritik och förbättringstips. Stäm av mot de punkter ni tagit fram för en lyckad presentation eller använd texten: "Några punkter för en lyckad presentation".

5. FÖRBÄTTRA PRESENTATIONEN

Diskutera hur ni kan förbättra presentationen.

Att tänka på inför en presentation

Det är upp till dig och gruppen om presentationen blir lyckad eller inte. Därför kan det vara värt att utgå från några enkla knep. Målet med presentationen är att påverka andra och i allra bästa fall får du åhörarna att reagera.

Några punkter för en lyckad presentation:

- **Vad är problemet?** Vad är det som är så viktigt? Åhörarna ska förstå att det ni har att säga är viktigt och intressant. Ett tips är att utgå från en händelse (*jag blev verkligen förbannad när jag insåg att ...*), eller ett exempel på problemet: (*jag har en kompis som ... det visar hur illa det är ...*)
- **Därför är det här ett problem.** Berätta om varför det här är ett problem. Vem drabbas värst? (*jag blir arg därför att ... de som drabbas värst är de...*)
- **Det här är vårt förslag, vår idé.** Berätta nu om på vilket sätt ert förslag och hur er idé göra något åt problemet. Ge gärna flera förslag på vad ni tycker att man ska göra.
- **Därför är vårt förslag bra.** Berätta om varför förslaget eller idé är så bra. Använd argument, fakta eller påståenden som åhöraren kan hålla med om. Argumentationen ska övertyga åhöraren om att idéen eller förslaget är bra och trovärdigt. (*Vi är helt säkra på att vårt förslag är bättre än...*)
- **Till sist ...** Om ni vill gör ni en avslutning som återkopplar till inledningen och sammanfattar budskapet igen. Avslutningen sammanfattar vad du vill att åhöraren ska ta med sig hem.

SÅ ENGAGERAR DU DINA ÅHÖRARE

Det är en konst att få folk att lyssna. Följer du några av de här knepn kommer du att få bättre tryck i din presentation:

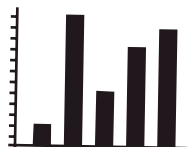
Engagemang! Det allra viktigaste är att visa att du är *engagerad*. Ett bra tal inspirerar och påverkar lyssnarna känslomässigt.

KÖP
EKOLOGISKA
ÄGG!

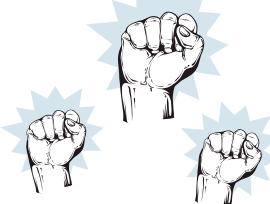
Var personlig! Använd erfarenheter och exempel från ditt eget liv i talet. Publiken ska kunna lita på att det du säger är sant. Spela inte över, var dig själv.

Använd fakta och logik! Att bara tycka något kan vem som helst göra. Därför är det viktigt att du bygger ditt resonemang på fakta.

Få publiken att reagera! Att väcka publikens känslor är ett bra sätt att få dem att ta till sig det du vill säga. Använd tydliga och uppseendeväckande exempel eller berättelser för att få dem att bli arga, glada eller förvånade.

• EXEMPEL FRÅN VERKLIGHETEN •

IDÉN SOM FÖRÄNDRADE LENAS LIV

PÅ DE FLESTA ARBETSPLATSER sker hela tiden ett utvecklingsarbete, medarbetare stöter på problem och utmaningar och kommer med nya lösningar på gamla problem. Man brukar då även tala om så kallat innovationsarbete. Det sker ofta spontant och fungerar bäst i miljöer där kreativitet och problemlösning är något naturligt för alla medarbetare. För många företag och organisationer är det nödvändigt att ta tillvara och utveckla idéer från de anställda.

LENA JOBBAR PÅ ETT FÖRETAG som säljer avancerad städutrustning till sportanläggningar. Vid ett tillfälle efterfrågade en kund hjälp med att köra maskinerna. På väg hem från besöket fick Lena en idé. Borde inte företaget hon jobbade på även erbjuda utbildningar för de städmaskiner de sålde? Det var ju hennes företag som kunde maskinerna. Om företaget även kunde erbjuda utbildningar så skulle ju både kunderna och hennes företag tjäna på det.

På ett möte presenterade Lena sin idé för sin närmaste chef. Chefen insåg snabbt att det här var ett bra sätt att utveckla företaget.

”Hennes idé har bidragit till att företaget idag konkurrerar med de bästa i branschen.”

I bästa fall skulle de även kunna ta marknadsandelar inom sitt område. Chefen föreslog därför att Lena skulle bli projektledare för att utveckla denna utbildningstjänst.

Det som började som en enkel idé efter ett kundmöte har idag gjort att Lena bytt jobb inom företaget. Nu arbetar hon med att utveckla och marknadsföra utbildningar till kunderna, ett område hon från början inte kunde något om, men som hon idag är mycket engagerad i. Ett mycket mer utmanande och spännande arbete än hon hade från början. De nya arbetsuppgifterna har gett Lena uppskattning och hennes idé har bidragit till att företaget idag konkurrerar med de bästa i branschen. Hennes nästa utmaning är att utveckla verksamheten till andra länder. Lena har avancerat till marknadsansvarig för utbildningstjänsten.*

2.

HEJA!

Att arbeta med andra

VAD KRÄVS FÖR ATT EN arbetsprocess ska bli effektiv? Är det raka led, peka med hela handen och disciplin som gör att arbetet blir gjort? Inte riktigt. Det absolut effektivaste arbetssättet är det som tillämpar metoder som gör att *alla som arbetar tillsammans mår bra*. Visst låter det rimligt? Men det är svårare än det låter.

En grupp människor som arbetar tillsammans är sårbara för en mängd processer som påverkar stämningen i gruppen. Det kan vara olika syn på vad arbetet tillsammans innebär, olika sätt att kommunicera, saker som är svåra att prata om, till exempel personkemi eller att man inte säger vad man tycker.

DEN HÄR DELEN innehåller aktiviteter som hjälper dig och din grupp att prata om vad som kan hända i en grupp när man ska samarbeta. Målet är att ni ska skapa ett bättre arbetsklimat i gruppen, effektivare och mer demokratiska möten. Det är kunskap som du kan ta med dig ut i arbetslivet, och som aldrig någonsin är oanvändbar. I materialet finns också några övningar som handlar om att testa situationer där gruppsamarbeten gått helt fel, slutat i konflikter och kaos, och hur du och din grupp kan lösa detta. Det är också fokus på dina egna tankar och idéer när det gäller att arbeta tillsammans med andra.

Att jobba med grupprocesser kan inledningsvis kännas som att det tar tid från själva arbetet, men när du väl lärt dig metoderna så kommer du att se hur arbetet blir smidigare, kommunikationen med de du jobbar med mer friktionsfri. Att ta ansvar för hur grupper mår är kunskap som inte ska underskattas.

Gruppens välmående – rundor

Att jobba i grupp kan vara roligt, utmanande och produktivt, men ibland också slitigt och besvärligt. Det finns metoder som gör att arbetet i gruppen går smidigare. Om alla i gruppen mår bra så blir det roligare att arbeta tillsammans och det blir mer gjort. För att få ett bra arbetsklimat i en grupp krävs det att deltagarna känner sig trygga, både med sin egen roll och med övriga i gruppen.

Ett sätt att öka gruppens välbefinnande och trygghet är att ibland prata i *rundor*. En runda är en metod där varje person i en grupp får säga något på ett bestämt ämne utan att bli avbruten. De andra i gruppen lyssnar koncentrerat tills personen är klar och skickar vidare ordet till nästa person.

Förslag på rundor:

1. INNAN GRUPPEN BÖRJAR ARBETA

Ta en runda på temat: Hur mår jag just nu och hur känns det inför dagens arbete?

Fördelar: Om det finns tid att inför gruppen berätta om att man inte hann äta frukost eller att det känns lite rörigt med vem som ska göra vad, så är det lättare att förstå varför någon beter sig som den gör. Det är också lättare att samtala om saker som gruppmedlemmar sett som utmaningar eller problem med det arbete gruppen ska utföra.

2. INNAN STORA BESLUT SKA FATTAS

Ta en runda på temat: Hur tänker du inför det beslut som vi nu ska fatta?

Fördelar: Istället för att ge sig in i en hetsig diskussion där bara de som skriker högst får prata kan det vara värdefullt att ta en runda innan diskussion utbryter. Då får alla i gruppen chans att uttrycka vad de tycker innan de måste stå för det i en diskussion. Om man inte håller med eller kommer på viktiga saker medan någon annan pratar i rundan, spara det tills alla är klara.

3. PRECIS INNAN GRUPPEN SLUTAR

Ta en runda på temat: Hur mår jag just nu och hur har dagen varit?

Fördelar: Det är samlande, om gruppen har varit utspridd och gjort olika saker. Det blir ett naturligt avslut på det man gjort.

Möten och diskussioner – hur gör man?

Att diskutera är både roligt och svårt på samma gång. Ibland urartar diskussioner till tjafs och ibland kan det vara svårt att få alla att lyssna på varandra. Men det finns metoder för hur en grupp kan diskutera och bli mer konstruktiv. Ofta behövs en person som leder mötet; håller i ämnet, fördelar ordet, ser till att diskussionen inte avviker från ämnet och att alla får prata. Här kommer några konkreta tips för bättre diskussionsklimat.

Så här blir diskussionen effektiv:

1. Gruppen utser en diskussionsledare. Det behöver inte vara svårare än att någon i gruppen erbjuder sig att hålla i diskussionen.

2. Bestäm en metod. Gruppen bestämmer sig för vilken slags metod den vill använda. Det kan till exempel vara: *En runda om vad varje gruppmedlem tycker och sen fri diskussion.*

3. Behövs ytterligare metoder? Diskussionsledaren föreslår ytterligare metoder om det verkar behövas. Till exempel att använda talarlista. (Se nästa sida).

4. Ställ frågor. Det är diskussionsledarens ansvar att även ställa frågor. *Till exempel: Har jag förstått det rätt att gruppen vill säga ja till förslaget? Eller: Vi verkar inte komma vidare just nu, ska vi fortsätta till nästa punkt och fundera lite på detta?*

5. Låt diskussionsledaren summera. När diskussionen lider mot sitt slut ska diskussionsledaren summera vad gruppen kommit fram till.

6. Avsluta med en runda. Om det varit en hetsig eller lång diskussion, avsluta med en runda.

Några viktiga begrepp:

- **Talarlista.** En person är ansvarig för att skriva upp alla som vill säga något på en talarlista. På så sätt behöver man inte sitta och räcka upp handen länge och kan koncentrera sig på vad som sägs. När den som är ansvarig (oftast diskussionsledaren) har sett den som räcker upp handen räcker det med att nicka för att visa att personen har blivit uppsatt på listan. Det är även viktigt att den som håller i talarlistan säger ifrån om talarordningen bryts och ber gruppen att komma tillbaka till talarlistan.

- **Fokus.** Som diskussionsledare är det viktigt att ha fokus på vad som händer i samtalet och med gruppen. Diskussionsledaren måste vara intresserad av vad som sägs och hjälpa till att dela ut ordet eller få tyst på gruppmedlemmar som inte håller sig till talarlistan eller småpratar sinsemellan.

- **Blickfördelning.** Om du som diskussionsledare ska prata länge, eller göra ett inlägg i diskussionen, se till att du vänder dig till alla som deltar i diskussionen lika mycket och lika ofta.

Även om du inte är den som håller i mötet kan du hjälpa till, till exempel genom att föreslå ovanstående metoder, eller ta ansvar för att alla ska få lika lång talartid.

Det är gruppen som ska komma överens om att jobba med gruppdemokratiska metoder, annars fungerar det inte.

• EXEMPEL FRÅN VERKLIGHETEN •

DREAMCAMP

– ett projekt för framtiden

I SAMARBETE MED Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd och företaget Accenture startade Rädda Barnen under sommaren 2011 ett projekt med 20 ungdomar.

Ungdomarna fick genom stadsdelsförvaltningen en sommaranställning under tre veckor och fick gå en projektledarutbildning.

Tillsammans med en managementkonsult lärde de sig att arbeta fram en idé och planera ett projekt, som de själva skulle försöka förverkliga.

Ungdomarna gjorde en rad samarbets- och kreativitetsövningar och beslutade att de ville planera, finansiera och genomföra ett sommarläger för andra ungdomar där de bor.

UNDER HÖSTTERMINEN 2011 arbetade gruppen tillsammans med Rädda Barnen på sin projektplan och för att hitta finansiering till projektet. Under vårterminen kunde de sedan

”Under sommaren 2012 deltar 140 ungdomar från två Stockholmsförorter i två olika sommarläger med aktiviteter, politiska debatter och utbildningar i socialt företagande.”

påbörja de praktiska förberedelserna med sommarlägret.

UNGDOMARNA HAR FÅTT projektet finansierat och döpt det till *Dreamcamp*. Under sommaren 2012 deltar 140 ungdomar från två Stockholmsförorter i två olika sommarläger med aktiviteter, politiska debatter och utbildningar i socialt företagande.

De 20 ungdomar som varit med i planerandet av projektet kommer själva att arbeta som projektledare, organisatörer och aktivitetsledare under Dreamcamp.*

VEM ÄR DU I PROJEKTET?

Alla som ingår i en grupp eller ett projekt intar medvetet eller omedvetet olika typer av roller. Gruppens olika roller för med sig förväntningar från personer och de andra i gruppen. Den som är duktig på att uttrycka sig förväntas kanske vara den som tar tag i den muntliga presentationen eller är kanske den som förväntas vara den som ringer de där jobbiga telefonsamtalen.

Om gruppens roller blir tydliga och alla känner sig trygga med sig själva och de övriga kan ett mycket kreativt och effektivt samarbete uppstå. Medlemmarna i gruppen kan då stötta och peppa varandra på ett bättre sätt och gruppen blir mer sammansvetsad.

Med hjälp av testet på nästa sida kan du ta reda på vilken roll som ligger dig närmast. Testet utgår från fyra olika typiska roller: *Pådrivaren*, *Inspiratören*, *Lyssnaren* och *Den ordningsamme*.

Alla roller behövs och har en viktig funktion i gruppen. När det fungerar som bäst kompletterar rollerna varandra.

De flesta personer kan känna igen sig i flera roller. Men testet kan hjälpa dig att få en uppfattning om vilken eller vilka rolltyper som var och en i gruppen trivs bäst med.

VILKEN ROLL LIGGER DIG NÄRMAST?

Svara på följande frågor genom att sätta ett kryss i den ruta som stämmer bäst.

1. Håller inte med 2. Håller med till viss del. 3. Håller helt med.

PÅDRIVARE

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag är målinriktad och vill gärna att min vilja går igenom.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Resultatet är mycket viktigt för mig.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Hellre snabba effektiva beslut än långa diskussioner.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag gillar rak och tydlig kommunikation. Säg vad du menar.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir mycket irriterad när det inte händer något.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag ogillar att ta order från andra.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Om vi inte uppnår de mål vi satt upp blir jag mycket irriterad.

INSPIRATÖR

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag är spontan och gillar beslut som känns rätt.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag drivs av engagemang och ett brinnande intresse.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag kan vara flexibel och kan gå med på andras förslag bara det känns rätt.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag berömmar gärna andra när jag tycker det har gjort något bra.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag ser ofta positivt på saker även när det går lite trögt.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag har inga problem med att ta order från andra bara jag inte blir utnyttjad.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir ofta irriterad på diskussioner om småsaker.

LYSSNARE

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag är ganska lugn och gillar att tänka efter innan jag tar beslut.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker det är viktigt att alla i gruppen får vara med och säga sitt.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag brukar inte hetsa upp mig i onödan.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag ställer gärna upp på mina kamrater och brukar inte bryta mina löften.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker det är onödigt att ta för snabba ogenomtänkta beslut.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir irriterad när vi inte hinner klart med det vi har bestämt.
 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker inte om när folk inte tar sig tid att lyssna på mig och andra i gruppen.

DEN ORDNINGSAMME

- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag gillar när det är ordning och reda i projektet.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Tydliga regler för vad som gäller är viktigt för mig.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tar gärna beslut bara vi har tydliga riktlinjer för hur vi ska gå vidare.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Det är viktigt att diskutera och komma överens om detaljerna.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir irriterad på "flummiga" resonemang och idéer.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag tycker inte man ska blanda in för mycket känslor i ett projekt.
- 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Jag blir irriterad om vi inte har en tydlig plan på vad vi ska göra i projektet.

MITT RESULTAT:

PÅDRIVAREN

antal 1: _____

antal 2: _____

antal 3: _____

INSPIRATÖREN

antal 1: _____

antal 2: _____

antal 3: _____

LYSSNAREN

antal 1: _____

antal 2: _____

antal 3: _____

DEN ORDNINGSAMME

antal 1: _____

antal 2: _____

antal 3: _____

Diskutera i gruppen

- * Vilka roller fick flest 3:or av dig? Vilken roll ligger närmast din personlighet?
- * Hur ser fördelningen ut mellan de olika rollerna i gruppen?
- * Vilka problem kan uppstå om många känner igen sig i samma roll?

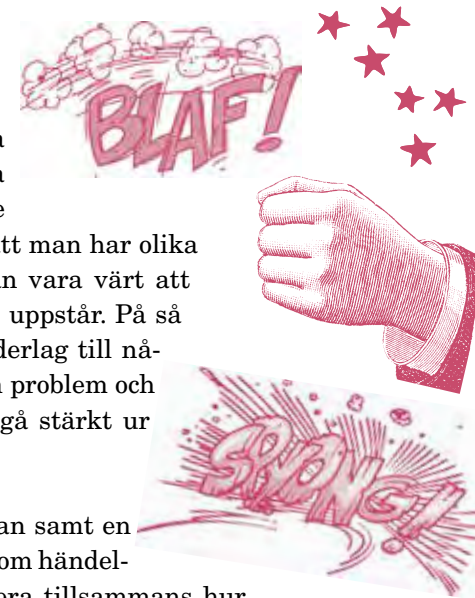
Ge exempel på hur man kan stötta och peppa

- a) en pådrivare
- b) en inspiratör
- c) en lyssnare
- d) den ordningsamme

- * Vad kan man störa sig på? Ge exempel på konflikter som de olika rolltyperna kan ge upphov till.
- * Hur kan ni i gruppen samtala om de olika rollerna för att skapa ett bättre arbetsklimat i gruppen?

KONFLIKTLÖSNING I GRUPP

När man arbetar i en grupp uppstår ofta olika typer av konflikter. Det kan handla om sakfrågor, personligheter som inte går ihop, värderingar som är olika eller att man har olika syn på hur projektet ska styras. Det kan vara värt att träna på att hantera konflikter innan de uppstår. På så sätt kan man vända en konflikt från nederlag till något positivt. Genom att direkt ta hand om problem och missförstånd som uppstår kan gruppen gå starkt ur konflikten.

På nästa uppslag följer tre olika dilemman samt en modell för att hantera konflikter. Läs igenom händelserna (alternativt spela upp) och diskutera tillsammans hur konflikten kan lösas med hjälp av frågorna i konfliktlösarmodellen.

"Den konflikt jag upplever med andra beror ofta på att jag inte vet vad jag känner, inte säger vad jag menar och inte gör vad jag säger."

OKÄND

TRE DILEMMAN

Dilemma 1:

Soran ska arbeta i ett projekt tillsammans med fyra andra klasskamrater. Men han är inte speciellt intresserad av projektet, han tycker det är ganska trist. Han bryr sig egentligen inte om vare sig projektet eller de övriga i gruppen. Det händer att han kommer sent, glömmer saker och uppvisar en allmänt trött attityd. Dessutom försöker han få med sig två andra i gruppen.

Dilemma 2:

Anya ska arbeta i ett projekt tillsammans med fyra andra klasskamrater. För Anya är det här projektet hennes stora utmaning. Genom projektet får hon äntligen chansen att visa sina höga ambitioner. Hon tänker få sin vilja igenom till varje pris. Hon är irriterad på att de andra i gruppen inte verkar ha samma driv som hon.

Dilemma 3:

Simon ska arbeta i ett projekt tillsammans med fyra andra klasskamrater. Hans största problem är att han är så blyg och vågar inte säga ifrån när han tycker något är fel. Han känner sig otrygg och osäker i gruppen. De andra i gruppen verkar ha så många bra förslag och smarta lösningar på vad som ska göras. Han får inget utrymme och drar sig tillbaka.

Konfliktlösarmodellen

Gå igenom konflikten med hjälp av de här frågorna:

1. VAD ÄR DET EGENTLIGA PROBLEMET?

Beskriv vad problemet handlar om. Varför är det ett problem? På vilket sätt drabbas personer i gruppen och arbetet med projektet?

2. VAD FINNS DET FÖR ORSAKER, FÖRKLARINGAR TILL PROBLEMET?

Varför har det här uppstått? Är det någon som har större ansvar till det än någon annan? Vad kan det finnas för orsaker till personens beteende?

3. TÄNKBARA LÖSNINGAR.

Ta fram några förslag på hur problemet kan lösas. Försök att se på situationen ur olika personers perspektiv. Vilka åtgärder kan bidra till en lösning?

4. RANGORDNA DE OLIKA LÖSNINGARNA.

Vilka lösningsförslag är bäst för gruppen? Vilka lösningsförslag är mest rimliga, vilket har störst chans att lyckas? Kanske kan flera lösningsförslag tillsammans bli ett fungerande alternativ.

5. BESTÄM OCH GÅ VIDARE.

Ta ett gemensamt beslut om hur ni ska gå vidare. Formulera ett samlat beslut som alla i gruppen kan komma överens om. Här är det viktigt att lyssna och acceptera att det finns olika sätt att lösa problemet. Målet är att ta ett beslut som gynnar gruppen och projektet.

Använd gärna konfliktlösarmodellen på ert eget projektarbete. Håll ett möte där ni inventerar de problem som finns i gruppen.

Ett kaotiskt möte

Att spela upp och genomföra ett kaotiskt möte kan vara ett roligt sätt att diskutera hur ett bra samarbetsklimat kan skapas i en grupp. En övning för 5–8 personer.

Uppgift

Gruppen ska spela upp en påhittad situation, där ett möte går åt skogen. Ni agerar tillsammans elevrådet på en skola som ska försöka komma fram till ett gemensamt beslut.

Situation

Det finns en summa pengar att spendera på något som ska förbättra skolan. Elevrådet har fått i uppgift att ge ett förslag på vad pengarna ska användas till. Tiden är kort och ni måste enas om vad det är som pengarna ska läggas på. Alla vill olika saker.

1. Dra en åsikt

Skriv numrerade lappar från 1–8. Vik ihop, blanda och dra varsin lapp.

1. Pengarna ska gå till en skateboarddramp.

2. Pengarna ska gå till att rusta upp den sunkiga kafeterian.

3. Pengarna ska gå till inköp av nya basketbollar.

4. Pengarna ska gå till en klassresa för treorna.

5. Jag bryr mig inte.

6. Pengarna ska gå till att köpa in nya datorer.

7. Pengarna ska gå till att rusta upp biblioteket.

8. Pengarna ska gå till en aktivitetsdag för alla elever på skolan.

2. Dra en egenskap

Skriv numrerade lappar från 1–8. Vik ihop, blanda och dra en lapp.

Obs! Berätta inte vad du fick för lapp!

1. Jag lyssnar inte när någon annan pratar.

2. Jag tar kritik som en personlig förolämpning.

3. Jag avbryter de som pratar för att få säga mitt.

4. Jag försöker få slut på mötet så snabbt som möjligt genom att köra över andra.

5. Jag tycker att det de andra säger är ointressant.

6. Jag ändrar åsikt hela tiden, och kan inte bestämma mig för vad jag tycker.

7. Jag vill hellre prata om annat än det mötet handlar om.

8. Jag är övertygad om att ingen lyssnar på mig.

3. Genomför mötet

Sätt en klocka på tio minuter. Försök efter förutsättningarna att komma fram till ett gemensamt beslut. Alla utgår ifrån sin inriktning och sin egenskap. När tio minuter har gått, så avslutas mötet oavsett om ett beslut har fattats eller inte.

10 min

4. Diskutera

- * Hur blev stämningen på mötet?
- * Fick gruppen igenom ett beslut?
- * Vad var problemen i scenariot?
- * Hur var stämningen i gruppen?
- * Vad är ett bra möte på riktigt?
- * Vad hade behövts för att rädda det här mötet?
- * Vad finns det för metoder att tillgå om möten inte fungerar?
- * Är det någon i gruppen som varit med om ett riktigt dåligt möte på riktigt? Vad hände? Hur hade det kunnat vändas till något bra?

CLOWNER UTAN GRÄNSER

– med skrattet som vapen

CLOWNER UTAN GRÄNSERS mission är att sprida skratt, glädje och hopp.

– Vi skickar clowner och artister till barn och samhällen drabbade av krig, konflikt och andra kriser runtom i världen. Vi använder humor och lek för att upprätthålla människovärdet och som ett sätt att ge barn och vuxna möjlighet att utvecklas, säger Kenneth Hotz, entreprenör och grundare till *Clowner utan Gränser* i Sverige.

ORGANISATIONEN BILDADES ursprungligen i Spanien när ett gäng artister ville göra något för flyktingbarn som upplevt förföljelse och krig. De som arbetade i lägren upptäckte att barnen blev glada och mådde bättre efter besöken, så det hjälpte till att starta *Clowner utan gränser*. Hur jobbar du med idéer i en grupp?

– När man arbetar med artister är det sällan brist på kreativitet och idéer. Mitt arbete har ofta

Kenneth Hotz.

handlat om att sortera bland idéer och lyfta fram de som är värda att gå vidare med. Sen gäller det att få gruppen att förstå att den kreativa fasen endast är 10 procent av jobbet, resten handlar ju om att förverkliga idéerna.

Hur ser en bra arbetsgrupp ut?

– Det viktigaste enligt mig är hur deltagarna i gruppen kommunicerar med varandra. De flesta missförstånd skapas när alla tar för givet att de strävar mot samma mål utan att ha diskuterat frågan ordentligt. Alla uppfattar ju information på olika sätt och det kan ta tid för alla i gruppen att hitta sin roll i projektet och vara trygga med vad som ska utföras.

Vad har du för tips och förslag till ett bra samarbete?

– Var öppna och ärliga mot varandra. Framför allt är det viktigt att vara tydlig med vilka grunder som gäller för samarbetet. De flesta projekt faller på att de är otydliga och även om man inte alltid måste skriva bindande avtal kan det vara bra att skriva en gemensam plan där ansvarsuppgifter och åtaganden för varje part står med.

Föreställning med *Clowner utan gränser* på ett barnhem i Burma.

FOTO: TOMAS OHLSSON

”Ta tillvara på alla samarbetsmöjligheter som dyker upp. Var inte rädd för att misslyckas.”

Berätta om ett möte som slutade i katastrof.

– Som representant för *Clowner utan gränser* vill man alltid skoja till det lite, även om det handlar om pengar och allvarliga saker. Precis i slutet på ett viktigt möte med ett större företag som ville samarbeta med oss och skänka pengar så kläckte jag ur mig att nästa gång kan vi träffas på vårt kontor, där vi har en bubbelpool som vi kan sitta i och skriva under avtalet. Det var bara på skoj, men inte så lyckat ... *Berätta om ett lyckat möte.*

– När vi kom tillbaka efter att ha arbetat i ett flyktingläger så rördes tjänstemännen i Sverige till tårar av artisternas berättelser. Tjänstemännen var vana att bara få höra tråkiga historier och det kändes bra att kunna förmedla att det även fanns stunder av glädje för barnen i lägret.

Ge ett bra råd till någon som vill utveckla sin kreativitet, sitt entreprenörskap.

– Ta tillvara på alla samarbetsmöjligheter som dyker upp. Var inte rädd för att misslyckas. Men gör en riskanalys så att du vet vad som kan misslyckas och vad det kan innebära. Själva idén är bara ett första steg mot förverkligandet. Skriv avtal med alla samarbetsparter så undviker du många missförstånd.*

3.

Stöd att förverkliga projekt

NU HAR DU LÄRT DIG om idéer, och hur du kan utveckla dem. Du har också arbetat med gruppen och dess välmående och du har fått fundera på hur du ska få arbetet med en grupp att flyta på ett sätt så att alla mår bra. Den här delen handlar om själva genomförandet av idén. I vilken form ska du arbeta med den? Hur ska du strukturera arbetet? Vad behöver du veta? Vad behöver du tänka på?

Det är viktigt att du arbetar med rätt verktyg i alla typer av projekt; att mål och syfte med vad du vill göra är rätt formulerade. Det är inget som man plötsligt bara "kan", det kräver efterforskningar, misslyckanden och testande.

I DEN HÄR DELEN vill vi ge en liten försmak på användbara metoder för att underlätta genomförandet av ett projekt. Mycket handlar om att själv inhämta kunskap, fråga människor som har den kunskap du behöver samt att söka fakta på nätet. Den här delen handlar också om att lära sig att man faktiskt inte vet allt, att det finns metoder för att få överblick över det man behöver ta reda på för att kunna genomföra projektet. Att vara entreprenör eller tänka entreprenöriellt handlar lika mycket om att känna till sina begränsningar och hur man ska övervinna dem, som sina möjligheter.

UNDERSÖK ETT PROJEKT

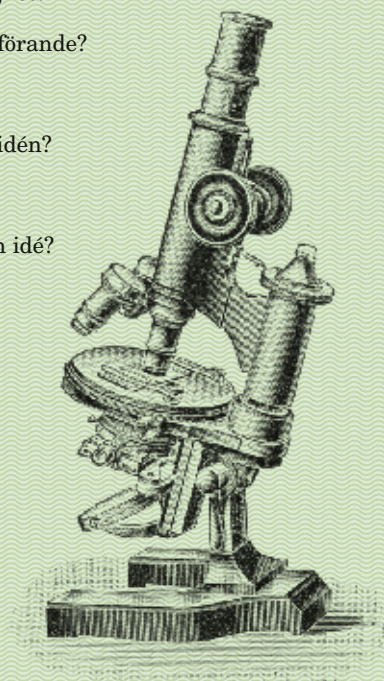
Nu är det dags att få lite koll på verkligheten. I din närhet finns det säkert något intressant projekt kan vara värt att undersöka med entreprenörsglasögonen. Att hämta inspiration och kunskap från andras projekt och idéer är ett bra sätt att få grepp om hur realistiska och genomförbara ens egna idéer är.

Uppgift

Sök upp ett projekt eller någon verksamhet som du tycker är intressant. Det kan vara en nyöppnad affär, ett projekt i kulturskolan, en idrottsturnering, en konstupställning. Ta reda på vem det är som är projektledare, initiativtagare eller chef och be att få ställa några frågor. Gör gärna det här i grupp med olika projekt eller företeelser som ni undersöker, så att ni kan jämföra svaren sen.

Exempel på saker att fråga:

- * Hur kom idén till projektet/affären/konserten till?
- * Hur gjorde du för att få idén att bli verklighet?
- * Hur lång tid tog det mellan idé och genomförande?
- * Vilka hinder stötte du på längs vägen?
- * Vad har varit roligast i genomförandet av idén?
- * Vad har varit den största utmaningen?
- * Vad är ditt bästa tips för någon som har en idé?

PLANERA PROJEKTET

Ett projekt har alltid en bestämd början, ett bestämt slut och mål som ska uppnås under projektiden. När man sätter igång med ett projekt är det praktiskt att använda en *projektplan* för att strukturera arbetet. Fördelen med att planera projektet är att det blir tydligt vad som ska göras. Det är också viktigt att visa för utomstående (uppdragsgivare eller finansiärer), då de ofta vill se att projektet är genomförbart.

Det är viktigt att alla i projektgruppen är överens om projektets mål och arbetssätt. Projektplanen blir som en karta som ni ska följa under projektets gång.

Gör en SWOT-analys

När projektet planeras är det bra att göra en så kallad *SWOT-analys* för att identifiera de faktorer som kan påverka projektet, både i arbetsgruppen, med själva idén och från yttre omständigheter. I SWOT-analysen går ni tillsammans igenom projektets styrkor (strength), svagheter (weakness), möjligheter (opportunities) och hot (threats). Ta god tid på er i gruppen för att ta fram saker under varje rubrik där var och en i gruppen får ge sin bild av projektet.

STYRKOR	SVAGHETER
MÖJLIGHETER	HOT

Anpassa planen vid behov

Under projektets gång kan det hända saker som gör att ni måste justera planen. Efter genomfört projekt är det bra att stämma av och utvärdera projektet genom att gå igenom projektplanen tillsammans – vad har fungerat bra och vad kan ni lära er till nästa projektarbete. Om ni har uppdragsgivare eller finansiärer kommer de att vilja se vilka resultat som projektet har haft och hur dessa resultat leder till det uppsatta målet. För att kunna presentera detta är det viktigt att planera hur resultatet ska mätas under hela projektets gång.

Projektplan – ett förslag

Här är några rubriker som kan ligga till grund för en projektplan.

Projektnamn. Ett projektnamn är viktigare än man tror, det är det första sättet att fånga någons uppmärksamhet och intresse för projektet. Det är bra om namnet är kort, lätt att kommunicera och ger en tydlig bild av vad projektet går ut på.

Bakgrund. För att kunna skriva en bakgrund behöver man göra research kring den projektidé man har valt. Beskriv bakgrunden till varför projektet bör genomföras, och vilken situation ni vill lösa genom att genomföra projektet. Beskriv kort om och vad som finns eller har gjorts tidigare inom liknande områden. Beskriv era egna kunskaper, vilka erfarenheter och resurser ni har inom området.

Målgrupper. Oavsett om man uppfinner en ny idé, säljer något eller vill göra en samhällsinsats riktar sig alltid ett projekt till en eller flera specifika målgrupper. Det är bra att beskriva målgrupperna så noga det går (ålder, kön, bakgrund, intressen).

Beskriv vilken eller vilka som är den *direkta målgruppen* för projektet och vilken eller vilka som är den *indirekta målgruppen* för projektet. Hit räknas alla som på något sätt påverkas av projektet, till exempel via sociala medier.

Övergripande syfte. Det övergripande syftet ger en bild av vad projektet bidrar till på lång sikt. Det vill säga den förändring projektet bidrar till utifrån den bakgrundssituation ni har beskrivit.

Projektmål. Ett projektmål är något som ska kunna mätas när projektet är avslutat. Vad ska projektet rent konkret uppnå? En bra modell för att få tydliga mål är att använda SMART-metoden. Det innebär att man går igenom varje delmål och ser om de är *Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska* och *Tidsbestämda*.

Med andra ord ska målen vara tydligt beskrivna, möjliga att mäta i siffror, accepterade av samtliga deltagare i gruppen, möjliga att genomföra och att de går att utföra under en bestämd tidsram.

Skriv gärna ett huvudmål för projektet och två till fem delmål som leder till att huvudmålet förverkligas.

Genomförandeplan. Beskriv hur ni planerar att genomföra projektet. Hur ska arbetet gå till, vilka resurser ska ni använda, hur och när ska ni hålla möten, hur uppdaterar och mäter ni vad som hänt och hur hanterar ni eventuella kvitton och papper och så vidare.

Aktiviteter och tidsplan. Aktiviteterna är projektet! Beskriv alla aktiviteter som ska genomföras från det att projektet startar tills att det avslutas (specificera datum för start och avslutning). Tänk igenom aktiviteterna och i vilken ordning de bör göras. Många projekt misslyckas för att man glömt att skriva upp några av aktiviteterna, vilket leder till att det inte finns tid eller resurser för att genomföra dem.

Gör en noggrann tidsplan för när aktiviteterna ska påbörjas och avslutas, gör också en plan för vem eller vilka som ansvarar för att genomföra aktiviteten. Det finns enkla webbverktyg/applikationer som kan användas för att hela projektgruppen ska kunna följa och uppdatera aktiviteterna under projektets gång.

Riskanalys. Vilka risker finns för att aktiviteter och mål inte kommer att kunna uppfyllas? Det kan vara yttre omständigheter eller risker inom projektgruppen. Vad kan ni göra för att förebygga och motverka dessa risker?

Utvärdering. Planera och beskriv utvärderingen utifrån mätbara resultat som aktiviteterna i projektet genererat.

Beskriv både vilka *kvantitativa* (mätbara i siffror) och *kvalitativa* (mätbara i upplevelser) delar som ska utvärderas. Kvalitativa indikatorer kan fås via enkäter eller intervjuer, kvantitativa indikatorer kan fås genom att mäta hur många som deltagit, köpt något eller genomfört en aktivitet.

Uppföljning och redovisning. Beskriv hur projektets resultat ska redovisas, följas upp och om det ska leda till en bestående verksamhet. Hur ska det i sådana fall fortsätta och vem "äger" projektet efter att det har avslutats?

Budget. De flesta projekt kostar pengar att genomföra, oavsett om det är en uppdragsgivare som betalar projektet, om man betalar kostnaderna själv eller om man söker finansiering från någon annan aktör. Gör en budget utifrån de beräknade kostnaderna för varje aktivitet som ni skrivit upp. Beräkna sedan om det finns några övergripande kostnader som kommer att uppstå (t.ex. telefon, kontor). Ange också en mindre post för oförutsedda utgifter under projektiden.

Gör också en *intäktsbudget*. Beräkna vilka övriga intäkter som projektet kan få (externa bidrag, biljetter, köpta produkter, insamlade pengar etc). Beräkna också vad era egna insatser är värda under projektiden (från den dagen projektet startar tills att det avslutas) och lägg till dessa "egeninsatser".

Kostnader och intäkter ska alltid planeras så att de går jämnt ut, även om det är en uppdragsgivare som bekostar hela projektet. Om dessa siffror sedan stämmer med verkligheten är en annan sak, men det är en viktig detalj att noga följa dessa siffror under hela projektiden. Det kan göras genom att beräkna om varje aktivitet kostat lika mycket som man planerat. Därför är det viktigt att skriva upp dessa siffror i början. En uppdragsgivare eller finansär kommer alltid att vilja ha en uppföljning på budget och en förklaring om några av kostnaderna eller intäkterna inte stämmer överens med budget.

Försök också att beräkna när kostnader och intäkter förväntas inträffa så att projektet har likvida medel under hela projektiden.

SAMMANFATTA OCH PRESENTERA ERT PROJEKT

För att kunna förklara din projektidé för andra måste du kunna beskriva den på ett bra sätt.

Här är några tips:

BESKRIV PROJEKTIDÉN

- Försök att beskriva den med en mening.
- Hitta en bild som beskriver den.
- Hitta musik som passar till.
- Gör en logotyp.

SAMMANFATTA PROJEKTIDÉN

- Med tre ord.
- Med tre meningar.
- Beskriv idén kort från start till mål.

GÖR EN REKLAMFILM

- Sammanfatta det viktigaste med projektet där det tydligt framgår vad det går ut på.
- Skriv ett kort manus.

PRESENTERA PROJEKTIDÉN INFÖR EN GRUPP

- Gör en powerpointpresentation.
- Gör en förberedd muntlig presentation.
- Be om kritik och åsikter.

UNDERSÖK

- Hur marknadsför sig andra, liknande projekt?
- Hur syns man bäst i media/på stan/i skolan.
- Hur får man andra att också gilla idén?

Företagsformer

Aktiebolag. Att starta ett aktiebolag kräver en insats på minst 50 000 kronor. Varje person som köper aktier i företaget kan också förlora de pengar som de satte in i företaget. Ett aktiebolag blir en juridisk person i och med att det registreras hos Bolagsverket. En juridisk person kan själv bland annat teckna avtal, ha anställda och äga saker. Aktiebolag ger ett stort skydd för dig som privatperson, med en klar skiljelinje mellan företaget och dig som ägare.

Enskild firma. Enskild näringsverksamhet, eller enskild firma, är en företagsform som kan passa dig som ensam ska starta ett mindre företag. Du är själv personligt ansvarig för att avtal hålls och skulder betalas. Du måste samtidigt ha företagets ekonomi skild från din privata ekonomi. I en enskild firma finns inget krav på startkapital, den är dessutom enkel att starta.

Handelsbolag. Ett handelsbolag ska ha två eller flera delägare som kan vara fysiska eller juridiska personer. För att ett handelsbolag ska kunna startas måste delägarna avtala med varandra om att gemensamt driva näring i bolagsform. I ett handelsbolag är delägarna personligt ansvariga för företagets avtal och skulder. Ansvar är solidariskt. Det innebär att den som har en fordran på företaget kan kräva betalning av hela beloppet hos vem som helst av delägarna.

Kooperativa företag kan drivas i olika företagsformer:

Ekonomisk förening. En ekonomisk förening driver ekonomisk verksamhet som medlemmarna deltar i och drar nytta av. Föreningen bildas av minst tre personer eller företag. Varje medlem ska betala en insats till föreningen och eventuellt en årlig medlemsavgift. I stadgarna ska det framgå hur mycket medlemmarna ska betala. Medlemmarna är inte personligt ansvariga för föreningens skulder, men däremot kan de förlora den egna insatsen. Varje medlem har i regel en röst. Man brukar säga att föreningar bygger på demokrati och ansvarstagande. Ekonomisk förening är också ett sätt att garantera att inflytandet stannar kvar hos de som är närmast berörda.

Ideell förening. Det finns ingen särskild lag som reglerar ideella föreningar. Det namn som den ideella föreningen bedriver näringsverksamhet under kan registreras hos Bolagsverket. För att en förening ska vara ideell krävs att den har ett ideellt ändamål. Sådana ändamål kan vara religiösa, välgörande, vetenskapliga eller politiska.

Inspireras och ta reda på mer

Det finns mycket skrivet om entreprenörskap och vad man göra för att förverkliga sina projekt på olika sätt. Här nedan följer ett antal länktips och några frågor som du kan använda för att undersöka och ta reda på mer om hur du kan utveckla ditt projekt.

Några frågor att utgå från när du undersöker länkar:

- Vad är det du vill ha reda på? Fakta, bra exempel att inspireras av, tips och förslag?
- Vem är avsändaren? Vad är det för budskap som avsändaren vill förmedla? Hur passar det in på ditt projekt? Vilken information kan du använda i ditt projekt?

www.bolagsverket.se Bolagsverket har en omfattande sida med information om vad som gäller om du ska starta företag. Här finns också länkar till blanketter och all fakta du bör känna till när du ska starta upp en verksamhet.

www.verksam.se En sida från Bolagsverket, Skatteverket, Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen med tydlig information och tips för dig som vill starta företag.

www.coompanion.se Coompanion är företagsrådgivaren när människor vill starta eget tillsammans.